

ବାମନର ହାତ ଓ ଆକାଶର ଚନ୍ଦ୍ର

● ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର

ଲେଖକ ପରିଚୟ :

ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର (୧୮୮୬-୧୯୫୬) ଥିଲେ ସତ୍ୟବାଦୀ ଗୋଷ୍ଠୀର ଅନ୍ୟତମ ବଳିଷ୍ଠ ସାରସ୍ୱତ ସାଧକ । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିବେଶରେ ମଧ୍ୟ ସେ ନିଜର ସ୍ୱାଭିମାନ ବଜାୟ ରଖି ପାରିଥିଲେ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ବିରୋଧରେ ସଂଗ୍ରାମକରି ସେ ଉଚ୍ଚତର ଡିଗ୍ରୀ ଲାଭ କରିଥିଲେ ହେଁ ଲୋଭନୀୟ ସରକାରୀ ଚାକିରି ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ସତ୍ୟବାଦୀ ବନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଜଣେ ଆଦର୍ଶ, ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଓ ମେଧାବୀ ଶିକ୍ଷକ ରୂପେ ସେ ବହୁଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ସିଂହଭୂମିଯାଇ ଚକ୍ରଧରପୁର ଇଂରାଜୀ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟସାଧନ କରିଛନ୍ତି । ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଆହ୍ୱାନ କ୍ରମେ ୧୯୨୧ ମସିହାରେ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦେବା ସହିତ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା କାଉନ୍ସିଲର ସଭ୍ୟ ଭାବେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୯୨୪, ୧୯୨୭ ଓ ୧୯୩୦ରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ମହାରାଜାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରାମଣ୍ଡଳ (୧୯୪୧-୪୪)ରେ ସେ ଶିକ୍ଷା ଓ ଅର୍ଥ ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଥିଲେ ଏକାଧାରରେ ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକ, ସମାଜସେବୀ ଓ ଆଦର୍ଶ ରାଜନୀତିକ ନେତା । ‘ଆଲୋକିକା’, ‘କିଶିଳୟ’, ‘କୁସୁମ କଳିକା’, ‘କବିତା ଚୟନ’, ‘ଗୀତିଗୁଚ୍ଛ’, ‘ଗୀତାୟନ’ ଆଦି କବିତା ଗ୍ରନ୍ଥ; ‘ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବ’ ଓ ‘ମୁକୁନ୍ଦଦେବ’ ନାଟକ; ‘ଅଭାଗିନୀ’, ‘୧୮୧୭’, ‘ଘଟାନ୍ତର’, ଓ ‘ନିର୍ବାସିତ’ ଆଦି ଉପନ୍ୟାସ; ‘ପଞ୍ଚବୀର’ ଏବଂ ‘ପୁଆଣିଘର’ ଗଳ୍ପ ସଂକଳନ ତଥା ‘ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଶା ଓ ତହିଁରେ ମୋ ସ୍ଥାନ’ ଶୀର୍ଷକ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ତାଙ୍କ ସାରସ୍ୱତ ପ୍ରତିଭାର ଅମ୍ଳାନ ସ୍ୱାକ୍ଷର । ସେ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପାଇଁ ୧୯୬୨ ମସିହାରେ ମରଣୋତ୍ତର କେନ୍ଦ୍ରସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର ଲାଭକରିଛନ୍ତି ।

‘ବାମନର ହାତ ଓ ଆକାଶର ଚନ୍ଦ୍ର’ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀର ଏକ ଅଂଶ ବିଶେଷ । ଏହି ଅଂଶରେ ସେ ତାଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ କେତେକ ରୋମାଞ୍ଚକର ଘଟଣାର ସୂଚନା ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିନୀ ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି ।

ବାମନର ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇବା ଚେଷ୍ଟା ନିତାନ୍ତ ପୃଥିବୀର ଇତିହାସରୁ ଦେଖାଯାଏ, କେତେକ ବାମନ, ହାସ୍ୟାସ୍ତବ । କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇବା ବିଷୟରେ, ଅସଂଖ୍ୟ ଡେଙ୍ଗା ଲୋକଙ୍କୁ ଚପି, ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ କେବଳ ବାମନ କାହିଁକି, ପୃଥିବୀର ସବୁଠାରୁ ଡେଙ୍ଗା ଅସ୍ତ୍ରାଧିକ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି । ବିଳାତରେ କୌଣସି ଲୋକ ସମ୍ପର୍କରେ ସୁଦ୍ଧା ଏକଥା କୁହାଯାଇପାରିବ । ତଥାପି ପିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ତାବ ଯୋଗେ ତା ନପାଇପାରି, ଗରମପାଣି

ପିଇ ଶୀତ ନିବାରଣ କରୁଥିଲା; ପରେ ସେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲା । ଆମେରିକା ଯୁକ୍ତରାଜ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଗରିବ ପିଲା ଘରେ ଆଲୁଅ ଜାଳିବାକୁ ପଇସା ନପାଇବାରୁ ସଡ଼କ ଆଲୁଅରେ ବସି ପାଠପଢୁଥିଲା; ସେ ଦିନେ ଯୁକ୍ତରାଜ୍ୟର ସଭାପତି ଆସନରେ ବସିଲା । ସେହି ଯୁକ୍ତରାଜ୍ୟର ଜଣେ ସଭାପତିଙ୍କ ଉନ୍ନତି ଘଟିଥିଲା ପତ୍ରକୁଡ଼ିଆରୁ ରାଜପ୍ରାସାଦକୁ । ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶକୁ ଜଣେ ଗୋରା ଲାଟ ଆସିଥିଲେ, ଯେ କି ଦିନେ କୁଲି ବ୍ୟବସାୟରେ ଜୀବିକା ଉପାର୍ଜନ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ମହାସମରର ବିରାଟ ମଦୁନ ମଧ୍ୟରୁ ଚେକୋସ୍ଲୋଭାକିଆ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ଯେଉଁ ସାମରିକ ବ୍ୟକ୍ତି, ସେ ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ କରୁଆନର ପୁଅ । ଇତାଲୀର ସେ ଦିନର ଭାଗ୍ୟବିଧାତା ମୁସୋଲିନି ସେହିପରି ଦରିଦ୍ର କମାର ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ପୃଥିବୀ ବିଖ୍ୟାତ ହିଟ୍ଲର ଇଟାଭାଟିରେ କାମ କରି ପିଲାଦିନେ ପେଟ ପୋଷୁଥିଲେ । ରୁଷିଆର କର୍ଷ୍ଣଧାର ଷ୍ଟାଲିନ୍ ମୋଟିପିଲା । ଆମ ଭାରତରେ ମଧ୍ୟ ଇଶ୍ବରଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାସାଗରଙ୍କର ଜନ୍ମ ସାମାନ୍ୟ ପୂଜାରୀ ଘରେ ।

ଏମାନେ ଯେ ବାମନ ହୋଇ ଜନ୍ମ ଲଭିଥିଲେ ତାହା କିଏ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବ ? କୋଟି କୋଟି ବାମନ ପୃଥିବୀକୁ ଆସି ବନର ମାଳତୀ ପରି ବନରେ ଫୁଟି ଝୁଲୁଛନ୍ତି - ତାଙ୍କ କଥା କେହି ଜାଣୁନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଧରିପାରୁଛି, ସେ ବଡ଼ ହେଉଛି ଓ ଉଚ୍ଚତାରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଡେଙ୍ଗା ଲୋକଙ୍କୁ ଚପିଯାଉଛି । କୋଟି କୋଟି ବାମନ ଆକାଶରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳକୁ ଦେଖି ଲୋଭ ସମ୍ବରଣ କରି ନ ପାରି ହାତ ବଢ଼ାଉଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଧରି ନପାରି ହାସ୍ୟାସ୍ବଦ ହେଉଛନ୍ତି । ଆମ ମଧ୍ୟ-ଓଡ଼ିଆ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଦ୍ୱିତୀୟଶିକ୍ଷକ ମାଧବ ମିଶ୍ର ଥରେ ମତେ କହିଲେ, “ଏଣ୍ଟାନସ୍ ଖଣ୍ଡକ ପାସ୍ କରିଗଲେ ମଣିଷରେ ଗଣା ହୁଅନ୍ତୁ । ମାତ୍ର ତୋ ପକ୍ଷରେ ଏତ ବାମନ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇବା ନ୍ୟାୟ -କଣ ପଡ଼ିଛି ?

ବହିପତ୍ର କିଣିବୁ, ଖୋରାକ ଧରିବୁ, ପ୍ରବାସରେ ଯାଇ ରହିବୁ-ସବୁ କରିପାରିଲେ ସିନା ହବ । ଏ ଷାଠିଏ ପଡ଼ଟି ଘିଅ ହବ ନା ରାଧା ନାଚିବେ ?”

ବର୍ତ୍ତମାନ ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ ପରୀକ୍ଷାର ନାମ ସେ ସମୟରେ ଏଣ୍ଟାନସ୍ ଥିଲା । ମୋ ପୂର୍ବରୁ ବାଣପୁରର ଷାଠିଏ ହଜାର ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଜଣେ ଏଣ୍ଟାନସ୍ ପାସ୍ କରିଥିଲେ । ଏଣ୍ଟାନସ୍ ପାସ୍ କଲେ ଯେ ମନୁଷ୍ୟରେ ଗଣାହୁଅନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଜଣାଯାଉଥିଲା । ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରେ ଶହ ଶହ ଲୋକ ରୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି; ଦଶପଚାଶ ସରବରାକାର ତାଙ୍କ ପାଖେ ଯାଇ ଜୁଟନ୍ତି; ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ପଦେ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଲୋକେ ଚାହିଁରହିଥାନ୍ତି । ସେ ଖୋରଧା କଚେରୀରେ କିରାନି କାମରେ ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପଛକୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଜଣେ ବାହାରିବି ବୋଲି ମୋର ପୁରୀରେ ପଢ଼ିବାବେଳୁ ଅନେକେ ଧରିନେଲେ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଛୁଟିରେ ଘରକୁ ଗଲେ ବରାବର ଶୁଣେ, “ଟିକିଏ ଦୟାରଖୁଥିବ ଟି ।”

କିନ୍ତୁ ଦୟା ରଖିବା ଅବସ୍ଥାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋତେ ପ୍ରଥମେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା; ଅଥଚ ମୁଁ ଦେଖିଲି ଯେ ମୋ ହାତ ପାଉନାହିଁ । ସୁତରାଂ ମାସ ମାସ ଧରି ନୈରାଶ୍ୟ ବହିରେ ମୋତେ ଜଳିବାକୁ ହେଲା । ଶେଷରେ ଅତି ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଦିନେ ଆକାଶ କନ୍ୟା ଓ ଚିଲିକା ମାଛର ସଂଯୋଗ ଘଟିଲା, ମୁଁ ପୁରୀରେ ନାମ ଲେଖାଇବାକୁ ଗଲି । ମୁଁ ନିତି ଅସ୍ଥାୟୀ ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ଯାଇ ବସେ । ଦିନେ ଖୋରଧାର ତହସିଲଦାର ସ୍କୁଲ ପରିଦର୍ଶନରେ ଗଲେ । ମୁଁ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ନ ଯାଇ ସେଠାରେ କାହିଁକି ଘୁଷୁରୁଛି, ସେ ପଚାରିଲେ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ତର ପାଇବା ପରେ ସେ ଟିକିଏ ଭାବି କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ତା’ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବି ।” ଯଥାସମୟରେ ସେ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ମଧ୍ୟ । ରାମକୃଷ୍ଣ ବୋଷଙ୍କ ନିକଟକୁ ପୁରୀକୁ ମୋ ହାତରେ ଖଣ୍ଡିଏ

ଚିଠି ଦେଲେ । ରାମକୃଷ୍ଣ ବୋଷ କଟକର ସେ ଯୁଗର ଖ୍ୟାତନାମା ଓକିଲ ହରିବଲ୍ଲଭ ବୋଷଙ୍କ ପୁତୁରା । ସେ ‘ଶଶିନିକେତନ’ରେ ରହୁଥିଲେ ।

ଦରିଦ୍ର କୁଟୀରର ବଡ଼ ନିଧି ହେଉଛି ପିଲା । ବୟସରେ ମୋଠାରୁ ଦଶବର୍ଷ ସାନ ମୋର ଗୋଟିଏ ଭଉଣୀ ଥିଲା । ସମାଜରେ ପୁଅ ଓ ଝିଅ ଉଭୟଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ସମାନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ପୁଅମାନେ ଝିଅଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ଆଦର ପାଆନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ନାରୀଜାତି ନିଜ ଦାବି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାକୁ ବସୁଛି । ତାର ଫଳାଫଳ ଯଥା ସମୟରେ ଜଣାଯିବ; କିନ୍ତୁ ବିଧାତା ନାରୀମୁଣ୍ଡରେ ଯେଉଁ କଠୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଲଦିଛି, ତାକୁ ବହନକରି ସେ ଯେ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠିପାରିବ, ସେ ବାଟ ଏବେ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଦିଶିନାହିଁ । ସେହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟପାଳନ ହିଁ ନାରୀ ପକ୍ଷେ ଗର୍ବର ହେତୁ; ତାହାରି ଯୋଗେ ନାରୀର ମହତ୍ତ୍ୱ ଏତେ ବଢ଼ିଛି । ନାରୀଜାତିର ମହାୟନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତିନିଧି ରୂପେ ଦୁର୍ଗା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି; ଶକ୍ତି ସୃଷ୍ଟି ସର୍ଜନା କରୁଛି । ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ ଭାର ପଡ଼ିଛି ପୁରୁଷ କାନ୍ଧରେ । ଗ୍ରୀନ୍‌ଲାଣ୍ଡ, ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ନାରୀମାନେ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଘରେ ରଖାଇ ନିଜେ ବାହାରର ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି, ଏପରିକି ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରି ମଧ୍ୟ ଆଣନ୍ତି, ପୁରୁଷମାନେ ଘରଧନ୍ଦା ବୁଝନ୍ତି, ସନ୍ତାନର ଲାଳନପାଳନ ଭାର ମୁଣ୍ଡାନ୍ତି । ବର୍ମା ଦେଶର ନାରୀ ପୁରୁଷ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରବଳ । ତଥାପି ମାନବସମାଜରେ ସତରାତର କୁରୁମ୍ଭ ପୋଷିବା କାମ ପୁରୁଷର, ନାରୀର ନୁହେଁ । ସେହି କାରଣରୁ ବିବାହିତ ପୁଅର ନାମ ଭର୍ତ୍ତା ଓ ବିବାହିତା ଝିଅ ହେଉଛି ଭାର୍ଯ୍ୟା ।

କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ପୁଅ ପିଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ଅର୍ହ ବିବେଚିତ ହେଉଥିବା ଯୋଗେ ଝିଅଠାରୁ ତା’ର ଆଦର ଅଧିକ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାୟ ସବୁ ସମାଜରେ ଝିଅ ଅଜ୍ଞାଧିକ ପରିମାଣରେ ଏକ ସମସ୍ୟା । ବେଶି ଝିଅ ଜନ୍ମ ହେଲେ କେହି କେହି ତାକୁ ଅଭିଶାପ

ମଣନ୍ତି । କାରଣ, ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର ସହିତ ବିବାହ କରାଇବା କଠିର ସମ୍ଭବପର ହୁଏ । ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଅବିବାହିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେତେ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଖୁହୁଏ, ଝିଅମାନଙ୍କୁ ରଖୁହୁଏ ନାହିଁ । ନାରୀର ସତୀତ୍ୱ ଉପରେ ସମାଜ ତୀବ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇଥାଏ । ଝିଅର ଆଚରଣ ଯୋଗେ ଅନେକ ବାପ-ମା ସମାଜରେ ଲାଞ୍ଜନା ଭୋଗିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପୁଅର ଯେଉଁ ଦୋଷ ପୌରୁଷ ବିବେଚିତ ହୁଏ, ଝିଅ ପକ୍ଷେ ତାହା ମାରାତ୍ମକ ଖଳନ । ଝିଅକୁ ଘରେ ନରଖି ବିବାହ କରାଇଦେବା ନିମନ୍ତେ ବାପ-ମା ଯେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଅନ୍ତି, ବରପାତ୍ରମାନେ ସେଥିରୁ ଲାଭ ଉଠାଇବାକୁ ବସନ୍ତି । ତହିଁରୁ କନ୍ୟା - ଶୁଳକର ଉତ୍ପତ୍ତି । ପିତା କନ୍ୟା-ଶୁଳକ ଦେବାକୁ ଅକ୍ଷମ ଥିବାର ଦେଖି କେତେ କନ୍ୟା ଆତ୍ମହତ୍ୟା ନ କରନ୍ତି ! ଆଜିକାଲି ଝିଅମାନେ ଅବିବାହିତା ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବାର ଦେଖାଯାଉଛି । ବିବାହର ବୟସ ଆଇନରେ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଉଥିବା ଯୋଗେ ତାହା ସମ୍ଭବପର ହେଉଛି । ପୁରୁଷ ସହିତ ନାରୀର ସମ୍ପର୍କ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା । ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ଯଥାର୍ଥ ଆଦର୍ଶ କି ନା, ବର୍ତ୍ତମାନ କ୍ରମେ ସନ୍ଦେହର ବିଷୟ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ପୁରୁଷଙ୍କ ପରି ନାରୀମାନେ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ପୀଠରେ ବସିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ତଥାପି ଝିଅ ଅପେକ୍ଷା ପୁଅର ଆଦର ରହିଛି ।

ଘରେ କୋଳକୁ ଝିଅଟି ରହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋର ପୁରୀ ଯିବା ଦିନ ବୋଉ ବହୁତ କାନ୍ଦିଲା । ମୋ ବୁଢ଼ୀମା ଅନ୍ଧୁଣୀ । ନାତୁଣୀ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଅନ୍ଧର ଲଉଡ଼ି ଥିଲା, ମୁଁ ନ ଥିଲି । ତଥାପି ସେ ମୋତେ କୁଣ୍ଡାଇଧରି ଆଖିରୁ ଝରଝର ଲୁହ ଗଡ଼ାଇଲେ । ବହୁ ବନ୍ଧନ ଗୋଟି ଗୋଟି ଛିଣ୍ଡାଇ, ଲେଉଟ ଚକ୍କୁଳି ଖାଇ, ମୁଁ ପିତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିଲି । ଏଥର ପୁରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରେଳରେ ଗଲି । ରାମକୃଷ୍ଣ ବୋଷ ଚିଠି ପଢ଼ି ମୋ ହାତରେ ପାଞ୍ଚଟି ଟଙ୍କା ଦେଇ କହିଲେ, “ଏତିକି ନିଅ, ଆଉ ଆସିବ ନାହିଁ ।”

ସେ ଜଣେ ଧର୍ମଠାରୁ ଲୋକ । ବି.ଏ. ପାସ୍ କରି ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ ପଛା ଛାଡ଼ି ଜଗନ୍ନାଥ ଧାମ ଆଶ୍ରୟ କରିଥାନ୍ତି । ସେ ବେଳରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ତୁଳସୀକଣ୍ଠିମାଳ ପିନ୍ଧିଥିଲେ, ଆମିଷ ଖାଉ ନ ଥିଲେ, କାର୍ତ୍ତିକରେ କାଳ କଟାଉଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ସମ୍ଭବତଃ ୩୨/୩୩ ବର୍ଷ ବୟସ । ଯୌବନର ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଏତେ ସଂଯମରେ ରହିବା ଲୋକ ବିରଳ । ଦିନେ ପୁରୀ ରାଜା ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଉଆରେଷ୍ଟରେ ଧରାହୋଇ ସୁଆରିରେ ବସି କଟେରିକୁ ଯାଉଥିଲେ । ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା ସକାଶେ ବାଟଯାକ ଲୋକାରଣ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ସୁଆରି ‘ଶଶିନିକେତନ’ ଆଗରେ ଯିବାବେଳେ ରାମକୃଷ୍ଣବାବୁ ଧାଇଁଆସି ସଡ଼କର ଲାଲ ଧୂଳି ଉପରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଶୋଇ ଦଣ୍ଡପ୍ରଣାମ କରିଗଲେ ।

ମୁଁ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ସ୍କୁଲରେ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀରେ ନାମ ଲେଖାଇଲି । ସେହି ଶ୍ରେଣୀର ନାମ ଆଜିକାଲି ‘ସପ୍ତମ’ ହୋଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟର ଶ୍ରେଣୀସବୁ ନିଶ୍ଚୟରେ ଚଢ଼ିବା କ୍ରମରେ ତଳୁ ଉପରକୁ ଗଣାଯାଉଛି; ସେ ସମୟରେ ଉପରୁ ତଳ ଆଡ଼କୁ ଗଣାଯାଉଥିଲା । ମୁଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଦୁର୍ଗାପୂଜା ଛୁଟିର କିଛିଦିନ ପୂର୍ବରୁ । ସେ ବର୍ଷର ବାକି କେତେ ମାସ ଓ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀର ପୂରା ବର୍ଷକ ପିତାଙ୍କୁ ଜମି ବିକି ମୋ ପଡ଼ାଖର୍ଚ୍ଚ ଚଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ରାମକୃଷ୍ଣ ବୋଷଙ୍କ ପାଖକୁ ଆଉ ଥରେ ଯିବାକୁ ମୋର ସାହସ ତ ନଥିଲା, ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ହେଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯେଉଁ ଦିନ ଯାଇଥିଲି, ତାଙ୍କ ଘରୁ ଜଣେ ବାବୁ ବାହାରି ମୋତେ କହିଲେ, “କଣ, ରୋଷାଇବାସ କର ? ଆମର ପୂଜାରୀ ଅଛି ।” ଯେତେ ଦରିଦ୍ର ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା, ମୁଁ ବାପା - ମାଆଙ୍କର ଗେହ୍ଲା ପୁଅ; ସେତେବେଳେ ପୂଜାରୀ ଆଖ୍ୟା ପାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲି । କିନ୍ତୁ ପରେ, ବାପ ମାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଉତ୍ତରରେ, କଲେଜରେ ପଢ଼ିବାବେଳେ ମୋତେ ଅନେକ କାଳ ପ୍ରାୟ ପୂଜାରୀ ଭାବରେ ପଡ଼ାଖର୍ଚ୍ଚ ଉଠାଇବାକୁ ହେଲା । ରାମକୃଷ୍ଣ ବାବୁଙ୍କ

ଘରେ ମୋତେ ଯେ ପୂଜାରୀ ମନେକଲେ, ତାହା ମୋତେ ଯେତେ ବିସ୍ମୟ ଲାଗୁ, ତା ପାଇଁ କାରଣ ଥିଲା । ଆଜିକାଲି, ନିତାନ୍ତ ମଫସଲ ଛଡ଼ା, କୌଣସିଠାରେ ପୁରୁଷପିଲାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ପେଣ୍ଠାବାଳ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ସେ ସମୟରେ ପଲ୍ଲୀର ପୁରୁଷମାନେ, ଆବାଳ-ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ପେଣ୍ଠାବାଳ ରଖୁଥିଲେ; କେବଳ ସହରରେ ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତା’ର ପ୍ରଚଳନ ନଥିଲା । ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ପେଣ୍ଠାଏ ବାଳ ତ ଥିଲା, ତା ଛଡ଼ା ଦୁଇ କାନରେ ଦୁଇପଟ ପେଟୁଆ ନୋଲି ମଧ୍ୟ ଝୁଲୁଥିଲା । ତାହା ଦେଖି ଅନେକେ ମୋତେ ‘ନାରୁଆ ପିଲା’ ବୋଲି ଚିଡ଼ାଉଥିଲେ । ପୂଜାରୀ ହେବା ତ ତାହାଠାରୁ ସ୍ବହଣୀୟ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝୁଛି, ପୂଜାରୀ ଡାକରେ ମୋର ବିଚଳିତ ହେବାର କାରଣ ନଥିଲା । ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ, ମୁଁ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରିଷଦର ସଦସ୍ୟ ଥିଲାବେଳେ କଲିକତାର ଜଣେ ବାରିଷ୍ଟର-ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘରେ ଅତିଥି ହୋଇଥିଲି । ତାଙ୍କର ପାଞ୍ଚବର୍ଷର ପୁଅ ଗାଧୋଇ ଫେରିବାବେଳେ ମୋତେ ଦେଖି, ପଚାରିଲା, “ତୁମେ କଣ ରୋଷେୟା ପୂଜାରୀ ?” ବାଇଶ ବର୍ଷ ତଳର ବିସ୍ମୃତ ଅନୁଭୂତି ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଚାଉଁକିନି ମୋ ମନରେ ଆସି ପଡ଼ିଗଲା । ପିଲାଟିକୁ ଗୋଟାଏ ନାସ୍ତି ଉତ୍ତର ନ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ହସି ହସି ‘ହଁ’ ଭରିଲି । ମାତ୍ର ସେ ସେତିକିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ପୁଣି ପଚାରିଲା, “ପୂଜାରୀ ତ, ତେବେ ଏତେ ଗୋରା କାହିଁକି ?” ମୋ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଆଉ ଉତ୍ତର ଦିଶିଲା ନାହିଁ ।

ପିତାଙ୍କ ପୈତୃକ ଜମି ବିକି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ମୁଁ ପଢ଼ିଲି; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଜମି ବେଶି ନ ଥିଲା । ଏକରକ ଉପରେ ବିକି ସରିଲା ପରେ ଆଉ ବାକି ରହିଲା ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଏକର । ଏବେ ସବୁ ଜିନିଷ ପରି ଜମିବାଡ଼ି ଦାମ୍ ବଢ଼ିଛି । ସେତେବେଳେ ଏକରରୁ ବେଶି ଜମି ବିକିରୁ ମିଳିଲା ପ୍ରାୟ ଷାଠିଏ ଟଙ୍କା । ସୁତରାଂ ମୋତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କମାଇ ଚଳିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଅନେକ ଦିନ

ପଇସା ଅଭାବରେ ଉପବାସ ରହିଛି । ଛାତ୍ରାବାସର କୋଠରୋଷେଇ ପାଣିକୁ ଟଙ୍କା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ନ ଦେଲେ ଚାଉଳ ପଡ଼ିବା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ମୋ ପାଇଁ ଚାଉଳ ପଡ଼ିବା ବନ୍ଦ ହେବା ଆଦେଶ ମିଳିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଅବସ୍ଥା ବୁଝି ଅନ୍ୟତ୍ର ଖାଇବି ବୋଲି କହି ଚାଲିଯାଏ । ସେପରି ଘଟଣାରେ ଯେଉଁଠାରେ ଖାଏ ତାହା ସମୁଦ୍ରକୂଳ, ଯାହା ଖାଏ ତାହା ପବନ । ଥରେ ଏହିପରି ପବନ ଖାଇ ପୁରା ଦୁଇଦିନ ରହିଗଲା । ମାସିକ ଚାରି ଟଙ୍କାରେ ମୋର ଯାବତୀୟ ଖର୍ଚ୍ଚ ଚଳୁଥିଲା । କେବଳ ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ମାସକୁ ହାରାହାରି ତିନି ଟଙ୍କା ଚାରି ଅଣା ପଡୁଥିଲା । ମୋତେ ସ୍କୁଲରେ ବେତନ ଦେବାକୁ ପଡୁନଥିଲା । ଚାଉଳ ଟଙ୍କାରେ ମିଳୁଥିଲା କଟକୀ ୧୬-୧୭ ସେର ।

ମୁଁ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡକୁ ବା ବଡ଼ଦେଉଳକୁ ବେଶି ଯାଏ ନାହିଁ । ସୁସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୁଡ଼ିଆ ଦୋକାନ ଦେଖିଲେ ମୋ ପାଟି ଟାକୁ-ଟାକୁ ହୁଏ; ଅଥଚ ଅଣ୍ଟାରେ ପଇସା ନ ଥାଏ । ଥରେ ଗୋଟିଏ ପଇସା ଧରି ସିଂହଦ୍ୱାର ପାଖେ ଥିବା ଗୁଡ଼ିଆ ଦୋକାନକୁ ଯାଇ, କୌଣସି ଏକ ଜିନିଷ ଦେଖାଇ ପଇସାଟି ବଢ଼ାଇଦେଲି । ଦୋକାନୀ ମୋ ହାତରେ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ପକାଇଦେଇ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାହକଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇବାକୁ ବସିବାବେଳେ ମୁଁ ପଚାରିଲି, “ମିଠା ଲାଗିବ ତ !” ଦୋକାନୀ ରାମ-କୃଷ୍ଣ କିଛି ନ କହି ଟିକିଏ କଟମଟ କରି ଚାହିଁଲା । ମୁଁ ଭୟରେ ହାତ ଘୁଞ୍ଚାଇ ଆଣୁ ଆଣୁ ଏକ କରେଇରେ କରତୁଲି ବୁଡ଼ାଇ, ସେହି ଜିନିଷ ଉପରେ ଚାରି ଛ’ଟୋପା ମହୁପରି ଅଠାଳିଆ ଜିନିଷ ପକାଇଦେଲା । କେତେ ଦିନ ପରେ ମୁଁ ବୁଝିଛି ଯେ, ମୋ କିଣା ଜିନିଷର ନାମ ‘ପୁରି’ ଓ ଦୋକାନୀ ଅନୁଗ୍ରହରେ ଦେଇଥିବା ପଦାର୍ଥ ରସଗୋଲାର ଗୋଲାଂଶ ଯହିଁରେ ଭାସେ ସେହି ରସ ।

ପନ୍ଦର ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ କଷ୍ଟେମକ୍ଷେ କଟାଇଲି । ଆମ ଗ୍ରାମ ପାଖର ଦାନବନ୍ଧୁ ନରେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ସେ ବର୍ଷ

ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷାକୁ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲେ । ସେ ମୋତେ ଦୟାପରବଶ ହୋଇ କହିଲେ, “ତୁମେ ଉପର ଶ୍ରେଣୀକୁ ଉଠିବ, ମୁଁ ମାସିକ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ବୃତ୍ତି ପାଇ କଟକରେ ଯାଇ ପଢ଼ିବି । ମୋର ମାସକୁ ପନ୍ଦର ଖର୍ଚ୍ଚ ଗଲେ, ବାକି ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ତୁମର; ଚିନ୍ତା କାହିଁକି କରୁଛ ?” ସେତେବେଳେ ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ଉପରେ ସମଗ୍ର ବଙ୍ଗ, ବିହାର ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମ ଦଶଜଣ ପରୀକ୍ଷାର୍ଥୀ ମାସିକ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ ବୃତ୍ତି ପାଉଥିଲେ । ସେଥିରୁ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ପାଇବା ଆଶା ମୋର ବୃଥା ହୋଇଗଲା । ନରେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ଚାରିବର୍ଷ ଫେଲ୍ ହୋଇ ମୋ ସହିତ ୧୯୦୬ ମସିହାରେ ପ୍ରବେଶିକା ପାସ କଲେ । ମୁଁ ପାସ କଲି ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ, ସେ କଲେ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ।

ମୁଁ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ସହି ଅଭାବ ଅନଟନ ମଧ୍ୟରେ ମାଟି କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ିରହିଲି; କାରଣ ମୁଁ ବାମନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଥିଲି । ଚନ୍ଦ୍ର ଆଖିକି ଦାଉ ଦାଉ ଦିଶୁଥିଲା; କିନ୍ତୁ ତାହା ଯେ କେତେ ଦୂରରେ ଥିଲା, ମୁଁ ବୁଝିବି କିପରି ? କେତେ ଶିଶୁ ମା’ କାଖରେ ବସି ଆକାଶକୁ ଚାହିଁ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ହାତ ବଢ଼ାନ୍ତି । କେତେ ମା’ ପିଲାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା ନିମନ୍ତେ କହନ୍ତି -

‘ଆ, ଜହ୍ନ ମାମୁ ସରଗ ଶଶୀ,

ମୋ କାନ୍ଧୁ ହାତରେ ପଡ଼ରେ ଖସି ।’

ସେହି ଗୀତ ପଦକ ମୋ କାନରେ ବରାବର ପଡୁଥାଏ । ଶିଶୁଗୀତ ଏକ ମୃଗତୃଷ୍ଣା କହିଲେ ଚଳେ । ହଜାରକେ ନଅଶହ ଅନେଶତ ତା ପଛରେ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ନିରାଶ ହୁଅନ୍ତି; ଜଣେ ଅବା କଦାଚିତ୍ ତାକୁ ଛୁଇଁପାରେ । କିନ୍ତୁ ଦଉଡ଼ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଧାଇଁଲା ପରି, ତା ପଛରେ ନ ଧାଏଁ କିଏ ? ମୁଁ ବାଦ୍ ଗଲି ନାହିଁ, ନଅଶହ ଅନେଶତକ ଭିତରେ ଜଣେ ହୋଇ ଧାଇଁବାରେ ଲାଗିଲି ।

ସୂଚନା :

କରୁଆନ	- ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ିର ଚାଳକ	ପ୍ରାଞ୍ଜଳ	- ସରଳ, ଜଟିଳତା ଶୂନ୍ୟ
		ସଚରାଚର	- ସର୍ବତ୍ର, ସାଧାରଣତଃ
ଖୋରାକ	- ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ, ଆହାର	ଶୁଦ୍ଧ	- ମାସୁଲ, ବିବାହରେ ପଣ,
ପ୍ରବାସ	- ବିଦେଶରେ ବାସ, ବିଦେଶସ୍ଥ ବାସସ୍ଥାନ	ଲେଉଟ ଚକ୍କୁଳି	ଯୌତୁକ
ପଉଟି	- କୋଡ଼ିଏ ଗୌଣୀ ପରିମାଣ		ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ଘରର କୌଣସି
ସରବରାକାର	- ଖଜଣା ଅସୁଲକରି ଜମିଦାର ବା ସରକାରଙ୍କଠାରେ ଦାଖଲକାରୀ କର୍ମଚାରୀ		ବ୍ୟକ୍ତି ବିଦେଶ ଗମନ କରୁଥିବାବେଳେ ତାକୁ ଲେଉଟ ଚକ୍କୁଳିପିଠା ଦେଲେ, ସେ ଘରକୁ ଶୀଘ୍ର ଫେରିଆସିଥାଏ ।
ବହ୍ନି	- ନିଆଁ, ଅଗ୍ନି	ବିସୁଖ	- ଦୁଃଖ
ହେତୁ	- କାରଣ	ମୃଗତୃଷ୍ଣା	- ମରୀଚିକା, ପ୍ରଖର ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣରେ ଜଳର ଭ୍ରମ ।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
ଡେଙ୍ଗା, କୃତକାର୍ଯ୍ୟ, ଅଭିଶାପ, ଖର୍ଚ୍ଚ, ଆଦେଶ, ଅକ୍ଷମ
୨. ସନ୍ଧିବିଚ୍ଛେଦ କର ।
ଅଜ୍ଞାତ, ଉନ୍ନତି, ଉଦ୍ଭୀଳ, ସନ୍ତୁଷ୍ଟ, ସଂଯୋଗ
୩. ‘କ’ ସ୍ତମ୍ଭ ସହ ସଂପର୍କ ଥିବା ‘ଖ’ ସ୍ତମ୍ଭର ଶବ୍ଦକୁ ଯୋଗକର ।

‘କ’	‘ଖ’
ବାମନ	କନ୍ୟା
ଇତାଳୀ	ଷାଲିନ୍
ଆକାଶ	ଚନ୍ଦ୍ର
ଚିଲିକା	ଲଉଡ଼ି
ରୁଷିଆ	ମୁସୋଲିନ୍
	ମାଛ

୪. ବନ୍ଧନୀ ମଧ୍ୟରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦବାଚ୍ଛି ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ।

(କ) ପୃଥିବୀ ବିଖ୍ୟାତ _____ ଇଟାଭାଟିରେ କାମକରି ପିଲାଦିନେ ଯେତେ ଯୋଷୁଥିଲେ ।

(ଖାଲିନ, ମୁସୋଲିନି, ହିଟ୍ଲର, ଇଶ୍ବରଚନ୍ଦ୍ର)

(ଗ) ବେଶି ଝିଅ ଜନ୍ମହେଲେ କେହି କେହି ତାକୁ _____ ମଣନ୍ତି ।

(ଆଶୀର୍ବାଦ, ପୁରସ୍କାର, ସମସ୍ୟା, ଅଭିଶାପ)

(ଗ) _____ ଦେଶର ନାରୀ ପୁରୁଷ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରବଳ ।

(ଭାରତ, ବର୍ମା, ଗ୍ରୀନ୍‌ଲାଣ୍ଡ, ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ)

(ଘ) ଶିଶୁଗୀତ ଏକ _____ କହିଲେ ଚଳେ ।

(ମୃଗତୃଷ୍ଣା, ମନୋରଞ୍ଜନ, ଝୁଆଲ, ମଜାଗୀତ)

୫. ତଳେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ ଉପସର୍ଗ ବ୍ୟବହାର କରି ନୂଆ ନୂଆ ଶବ୍ଦମାନ ଗଢ଼ ।

ନିଧି, ବଳ, ବାସ, ଘାତ, ବାଦ

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୬. ବାମନ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇବା ଚେଷ୍ଟା ନିତାନ୍ତ ହାସ୍ୟାସ୍ବଦ କାହିଁକି ?

୭. ଇଶ୍ବରଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାସାଗରଙ୍କ ଜନ୍ମ କେଉଁଠାରେ ହୋଇଥିଲା ?

୮. ଇତାଲୀର ଭାଗ୍ୟ ବିଧାତା କିଏ ଓ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ କେଉଁଠାରେ ହୋଇଥିଲା ?

୯. କେଉଁମାନେ ବନର ମାଳତୀ ପରି ବନରେ ଫୁଟି ଝଡ଼ି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ?

୧୦. ଷାଠିଏ ପଉଟି ଘିଅ ହବ ନା ରାଧା ନାଚିବେ ? - ଏକଥା କାହିଁକି ଶିକ୍ଷକ ମାଧବ ମିଶ୍ର ଲେଖକଙ୍କୁ କହିଲେ ?

୧୧. ରାମକୃଷ୍ଣ ବୋଷ କିଏ ଓ ସେ କେଉଁଠି ରହୁଥିଲେ ?

୧୨. ନାରୀଜାତିର ମହୀମୟୀ ପ୍ରତିନିଧି ରୂପେ କେଉଁମାନେ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି ?

୧୩. ବେଶି ଝିଅ ଜନ୍ମକୁ କେହି କେହି ଅଭିଶାପ ମଣିଥାନ୍ତି କାହିଁକି ?

୧୪. କେଉଁ ଦେଶର ପୁରୁଷମାନେ ଘରଧନ୍ଦା ବୁଝିବା ସହ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କର ଲାଳନପାଳନ କରିଥାନ୍ତି ?

୧୫. ରାମକୃଷ୍ଣ ବୋଷ କି ପ୍ରକାର ଲୋକ ଥିଲେ ?

୧୬. ଦୀନବନ୍ଧୁ ନରେନ୍ଦ୍ର ସିଂହ ଲେଖକଙ୍କୁ କ'ଣ କହିଥିଲେ ?

୧୭. ବିବାହିତ ପୁଅ ଓ ବିବାହିତା ଝିଅଙ୍କୁ କ'ଣ କୁହାଯାଇଥାଏ ?
୧୮. ରାମକୃଷ୍ଣ ବୋଷଙ୍କ ଘରେ ଲେଖକଙ୍କୁ କାହିଁକି ପୂଜାରୀ ବୋଲି ମନେ କଲେ ?
୧୯. ପଇସାର ଅଭାବ ପଡ଼ିଲେ ଲେଖକ କ'ଣ କରୁଥିଲେ ?
୨୦. ଲେଖକ କାହିଁକି ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ ବା ବଡ଼ ଦେଉଳକୁ ବେଶି ଯାଉନଥିଲେ ?
୨୧. ମା'ମାନେ ପିଲାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ବନା ଦେବାପାଇଁ କେଉଁଗୀତ ଗାଇଥାନ୍ତି ?
୨୨. ମୃଗତୃଷ୍ଣା କ'ଣ ?
୨୩. ଲେଖକ କ'ଣ ପାଇଁ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ସହି ମାଟିକାମୁଡ଼ି ପଡ଼ିରହିଥିଲେ ?

ସପ୍ତସଙ୍ଗ ସରଳାର୍ଥ ଲେଖ :

୨୪. କୋଟି କୋଟି ବାମନ ଆକାଶରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳକୁ ଦେଖି ଲୋଭ ସମ୍ବରଣ କରିନପାରି ହାତ ବଢ଼ାଉଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଧରିନପାରି ହାସ୍ୟାସ୍ବଦ ହେଉଛନ୍ତି ।
୨୫. ସେହି କାରଣରୁ ବିବାହିତ ପୁଅର ନାମ ଭର୍ତ୍ତା ।
୨୬. ପୁରୁଷ ସହିତ ନାରୀର ସଂପର୍କ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ।
୨୭. ଚନ୍ଦ୍ର ଆଖି ଦାଉ ଦାଉ ଦିଶୁଥିଲା; କିନ୍ତୁ ତାହା ଯେ କେତେ ଦୂରରେ ଥିଲା, ମୁଁ ବୁଝିବି କିପରି ?

ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୨୮. ପଠିତ ବିଷୟରୁ ଲେଖକଙ୍କ ବାଲ୍ୟଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ ଉଲ୍ଲେଖ କର ।
୨୯. ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜରେ ନାରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ସାମାଜିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।
୩୦. ଲେଖକ ନିଜକୁ କାହିଁକି ବାମନ ବୋଲି କହିଥିଲେ ?

ତୁମପାଇଁ କାମ :

୩୧. ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରଚନାବଳୀ ସଂଗ୍ରହକରି ପଢ଼ ।
୩୨. ବାମନ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ସମ୍ପର୍କରେ ତୁମେ ମନରୁ ଗୋଟିଏ ଅନୁଚ୍ଛେଦ ଲେଖ ।

